

DOI: 10.22620/agrisci.2011.07.016

ЗНАЧЕНИЕТО НА МУЛТИФУНКЦИОНАЛНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ
THE IMPACT OF MULTIFUNCTIONAL AGRICULTURE ON THE ECONOMIC, SOCIAL AND ECOLOGICAL DEVELOPMENT OF THE RURAL REGIONS IN BULGARIA

Виолета Дириманова
Violeta Dirimanova

Аграрен университет - Пловдив
Agricultural University - Plovdiv

E-mail: violeta_dirimanova@yahoo.com

Резюме

Мултифункционалното земеделие е нова концепция за Централна и Източна Европа, а също и за България. Основната роля на въвеждането на концепцията за мултифункционалност, или мултифункционално използване на земеделската земя, е да допринесе за развитието на селските райони в страната. Основната цел на статията е да анализира влиянието на различните мултифункционални подходи за подобряване на социалния живот и опазването на околната среда в селските райони в Североизточна България. Делфи методът е използван за анализ на резултатите от проведените интервюта с експерти и земеделски производители в наблюдавания район. Резултатите от научното изследване показват до каква степен се прилага програмата за развитие на селските райони в страната, начина на прилагане на мултифункционално използване на земеделската земя от фермерите и начина на опазване на околната среда и културното наследство.

Abstract

Multifunctional agriculture is a new concept for Central and Eastern Europe and especially for Bulgaria. The main role for introducing the concept of multifunctionality or multifunctional use of agricultural land is to contribute to the rural development in the country. The main aim of the paper is to analyze the impact of the different multifunctional approaches on improving the social life and environment in the rural areas in North Eastern Bulgaria. The *Delphi* method is used to analyze conducted interviews with experts and agricultural producers in the studied region. The results of the study show the level of applying the rural development program in the country, the level of multifunctional use of agricultural land by agricultural producers and the level of environment and heritage protection.

Ключови думи: мултифункционално земеделие, икономическо, екологични, социално развитие на селските райони.
Key words: multifunctional agriculture, economic, ecological and social development of rural regions.

ВЪВЕДЕНИЕ

Мултифункционалното земеделие е нова концепция за Централна и Източна Европа и особено за България. Основната роля на въвеждането на концепцията за мултифункционално земеделие е да допринесе за развитието на селските райони в страната. Целта на проучването е да се анализира влиянието на мултифункционалните земеделски практики за подобряване на икономическото състояние на земеделските производители, социалния живот и околната среда в селските райони.

Методическият подход се базира на интервюта с експерти и земеделски производители, използвайки Делфи метода. Резултатите от проучването показват

степената на прилагане на програмата за развитие на селските райони в Североизточна България, нивото на мултифункционално използване на земеделската земя от стопаните и техният начин за опазване на околната среда и културното наследство.

Прилагането на концепцията "мултифункционалност" в земеделието може да доведе до увеличаване на приходите за земеделските производители и подобряване на социалния живот в селските райони (Хюленброк и др., 2007). Прилагането на мултифункционалното земеделие в близко бъдеще може да играе важна роля за развитието на селските райони в България, ако от тази програма се възползват повече земеделски производители.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Научното изследване беше проведено в началото на 2010 г. в Североизточна България. Бяха анкетирани 20 експерти, работещи в областните и общинските служби по земеделие, както и експерти от националните служби за съвети в земеделието. Основните въпроси в анкетната карта бяха свързани с новата концепция "мултифункционалност" и бяха насочени към разбирането на понятието "мултифункционалност" и с неговото прилагане от земеделските производители.

За анализ на изследването се използва Делфи методът. Този метод цели да проучи становището на експерти, използва се опитът и мнението на експерти за вземане на решения при прилагането на нова политика или концепция (Туроф, 1975; де Ло, 1995; Раинес и Хан, 2000).

Делфи обикновено се състои от един до няколко кръга от въпроси и/или въпросници, осигуряване на група от експерти, информация за съответната политика/концепция. Ако експертите са анкетирани повече от един път, резултатите от предишните интервюта се използват за проектиране на въпросник за последващи интервюта.

По време на интервютата с експерти от Североизточна България бяха зададени група от въпроси, с които се целеше да се разбере възприемането на новата концепция "мултифункционалност" в земеделието и нейното влияние върху икономическото, екологичното и социалното развитие на селските райони.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

I. Дефиниране на мултифункционалността като нов тип земеделие в България

Мултифункционалното земеделие е сравнително нова концепция в страните от Европа и конкретно в България (Дириманова, 2009). Няма много проучвания на влиянието на мултифункционалността върху дейността на фермите и развитието на селските райони в България.

Емпиричните данни показват, че понятието "мултифункционалност" в редки случаи се използва в България. В Националния план за развитие на селските райони не се включва понятието за мултифункционалност, а се използват сравнителни концепции като алтернативно земеделие, диверсификация и неземеделска дейност. Екологичните и социалните въпроси, които са други аспекти на мултифункционалността, са разглеждани поотделно. Размерът на фермите има важно значение за осъществяването на различни мултифункционални дейности. Големите земеделски стопанства в България извършват различни земеделски дейности като например отглеждане на традиционни

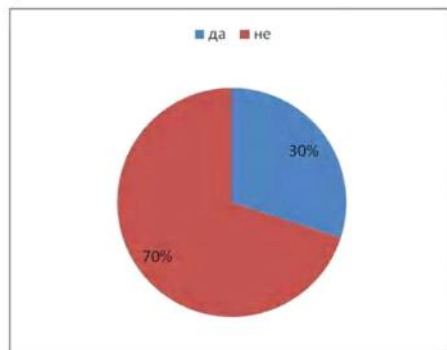
култури и/или отглеждане на добитък и селски туризъм. Проявлението, което намира мултифункционалността в малките ферми в региона, най-често се изразява в комбинацията между земеделски и неземеделски дейности. Тези ферми са по-заинтересовани от дейностите, свързани с опазване на околната среда и ландшафта, отколкото големите стокови ферми.

Прилаганите мултифункционални дейности в българското земеделие допринасят за устойчивото развитие на селските райони. В допълнение можем да кажем, че мултифункционалността на земеделието е способна да стабилизира социалния живот и да защити околната среда в райони с неравнопоставено развитие.

II. Резултати и анализ от анкетата с експерти

След интервюване на експертите от областната и общинските службите в земеделието, както и от службите за съвети в земеделието в Североизточна България, бяха селектирани пет основни въпроса. На основата на тези въпроси се водеше дискусията за прилагане на мултифункционалното земеделие в района.

Първият въпрос беше свързан с познаването и разбирането на понятието „мултифункционално земеделие“ и неговото приложение (фиг. 1). От анкетираните 70% не бяха запознати с тази концепция и практика.



Фиг. 1. Познаване на концепцията "мултифункционално земеделие"

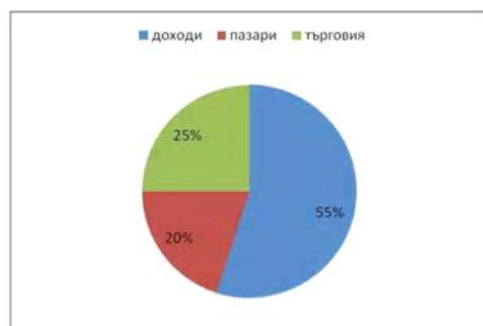
Fig. 1. Recognition of the concept of multifunctional agriculture

Вторият въпрос е свързан с другите типове земеделие, които съществуват в България, като алтернативно, диверсификационно, устойчиво и органично земеделие (фиг. 2). Резултатите показват, че по-малко използвани от земеделските производители са алтернативното (65%) и устойчивото земеделие (60%) отколкото диверсификационното (95%) и органичното земеделие (100%).



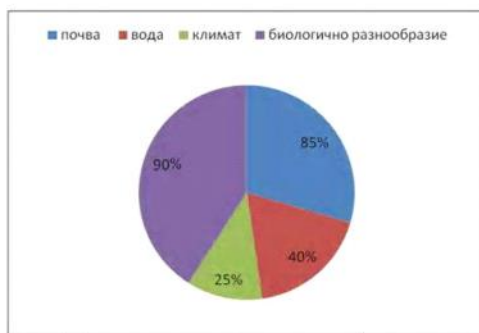
Фиг. 2. Други типове земеделски практики
Fig. 2. Other types of agricultural practices

Третият въпрос е свързан с икономическото влияние на мултифункционалното земеделие върху развитието на земеделските производители (фиг. 3). Основни използвани показатели за измерване на нивото на влияние от прилагането на мултифункционалността са доходи, завоювани пазари и обем реализирана продукция. Резултатите показват, че с прилагането на мултифункционалното земеделие земеделските производители ще увеличат доходите си с 55%, обема на реализираната продукция – с 25%, и завоюваните пазари на земеделски продукти – с 20%.



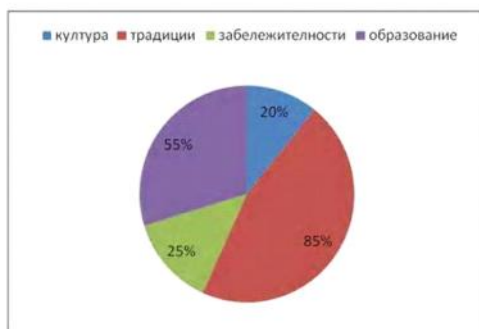
Фиг. 3. Икономическо влияние върху мултифункционалното земеделие
Fig. 3. Economic impact of multifunctional agriculture

Четвъртият въпрос разглежда екологичното влияние от прилагането на мултифункционалното земеделие в стопанството за развитие на селските райони (фиг. 4). Резултатите показват, че прилагането на този тип земеделие ще има благоприятно влияние върху почвата (85%) и биологичното разнообразие (90%) и по-малко влияние върху водата (40%) и климата (25%).



Фиг. 4. Екологично влияние върху мултифункционалното земеделие
Fig. 4. Ecological impact of multifunctional agriculture

Последният въпрос разглежда социалното влияние на мултифункционалното земеделие върху развитието на селските райони (фиг. 5). Резултатите показват, че прилагането на мултифункционалното земеделие зависи от образованието на земеделските производители (55%), което от своя страна ще доведе до запазване на традициите (85%), забележителностите (25%) и културата (20%) в селските райони. Установена е връзка между възрастовата структура и образователното равнище на земеделските производители за въвеждане на мултифункционалното земеделие в стопанствата. Земеделските производители, които имат познания за новите концепции, свързани със земеделието, и информация за новите технологии в земеделието са сравнително млади и образовани. Те са склонни да бъдат ангажирани с различни дейности в селското стопанство с цел да увеличат своите продажби и доходи.



Фиг. 5. Социално влияние върху мултифункционалното земеделие
Fig. 5. Social impact of multifunctional agriculture

ИЗВОДИ

Мултифункционалността на отрасъла произтича от ролята му за създаване на жизнено необходими за отделния индивид и за обществото като цяло земеделски продукти и блага, от значението му за опазване на околната среда, диверсификацията на производството и др. Всички тези качествени характеристики на мултифункционалното земеделие определят не само мястото му в икономиката на селските райони, предвид променената философия на общата селскостопанска политика, но предопределят неговото съществено и значимо влияние за националната икономика, неговото съществено и значимо влияние при съблюдаване на принципите и изискванията на регионалното развитие.

За да се оцени състоянието и възможността за развитие на мултифункционалното земеделие, е използван Делфи методът, като въпросите са насочени към експерти, работещи в службите по земеделие. Анализът показва, че земеделските производители са мотивирани от въвеждането на мултифункционални дейности в техните стопанства заради покачване на техните доходи, приходите от продажбата на тяхната стокова продукция, рационалното използване на ресурсите, опазването на околната среда, развитието на биоразнообразието и запазването на традициите и културата в селските райони.

Мултифункционалното земеделие е задължителен елемент в системата на националното стопанство. Значимостта на въвеждането на тази проблематика намира израз в засилената законодателна и нормативна активност, реализирана в различни национални програми. Въвеждането на

мултифункционалното земеделие способства за съчетаването на екологичните, икономическите и социалните принципи на производствената дейност и развитието на селските райони.

ЛИТЕРАТУРА

- Дириманова, В.*, 2009. Ролята на мултифункционалното земеделие за развитие на селските райони. Процеси на мултинивната за интегрираност и неинтегрираност. – Халле (Заале), X: 1-7.
- Huylenbroeck, G., Vandermeulen, V., Metteoeningen, E., Verspecht, A.*, 2007. Multifunctionality of Agriculture: A Review of Definitions, Evidence and Instruments. – Living Review Landscaper Research, 1: 1-43.
- De Loe, R. C.*, 1995. Exploring complex policy questions using the policy Delphi. A multi-round, interactive survey method. – Applied Geography, 15, 1: 53-68.
- Raynes, M., K. & Hahn, E., J.*, 2000. Building Consensus Using the Policy Delphi Method. – Policy, Politics & Nursing Practise 1, 4: 308-315.
- Turoff, M.*, 1975. The Policy Delphi. – In: H.A. Linstone & M. Turoff (eds.) The Delphi Method: Techniques and Applications. Reproduced digital version. Available: www.is.njit.edu/pubs/delphibook/. Referred 10.8.2004.

*Статията е приета на 4.07.2011 г.
Рецензент – доц. д-р Димка Лулчева*